

La mosca vironera (*Sarcophaga carnaria*) (ALDC, VII, 1533. La mosca vironera)

La *mosca vironera* és una ‘mosca grossa, bronzidora, que pon els ous en la carn, generalment en descomposició; *Sarcophaga carnaria*’; algunes respostes poden referir-se a les espècies *Calliphora vomitoria* (*mosca blava*) o al gènere *Lucilia* (*mosca verda*). Predominen les denominacions que tenen per nucli *mosca* (< MŪSCA), que també pot ser forma genèrica (31), acompanyat d’un determinant relatiu als noms dels ous o les larves de l’insecte, els comentaris dels quals es troben al mapa 1002. El nucli isolat també pot ser *moscarda*, *moixcarda* 186, 189, 190, amb el suf. despectiu *-ard* (< germ. HARD); *moscarra* 167, amb el també suf. despectiu *-arra*, d’origen basc; *moscó* 108, alg. *mosconi* 85; *moscardó* 29, 188, *moscardon* 87, amb el suf. *-ó* i *-on*, respectivament, de valor augmentatiu i de matriu cast. Pel que fa a les larves, el determinant de *mosca vironera* (doc. a. 1911) (o, simplement, *vironera* 56; var. metatètica *mosca vorinera* 46, 120) és *viró*, der. de *VARIONE/*VERIONE, amb probable interferència de *verí*, *virí* (< *VENĪNU, cf. *mosca verinosa* 70); l’adjunt de *mosca saballonera* (o, simplement, *saballonera* 12, 15, 40, 41, 65, 133) és un der. de *saballó*, d’origen fosc, potser preromà, amb les var. *mosca sabaionera* (o, simplement, *sabaionera* 54; var. *sobaionera* 20), amb iodització; *mosca sabellonera* 126, amb dissimilació vocàlica, com *mosca seballonera* 105, 109, 112; *mosca sagallonera* 90, 107 (o, simplement, *sagallonera* 98, *segallonera* 101), per equivalència acústica B = G (cf. Veny, 1989 a); *mosca safallonera* 86, 95, 97 (o, simplement, *safallonera* 91 i *safaionera* 34, 39); *mosca xibixonera* 14, 17, pot ser una var. de *mosca saballonera*, a través de **xabaixonera*. El determinant de *mosca vermenera* és un der. de *verm* i coneix la var. *verbenera* 1, 2, 5, 9 (pron. *berbenera*), per assimilació de la [m] a la [b] anterior. El determinant de *mosca cuquera* deriva de *cuc*, d’origen expressiu, que trobem en forma perifràstica en *mosca de cucs* 18, 26, 43 i *mosca que caga cucs* 32, 100. *Mosca tavalera* 148 conté un der. de *taval*, var. de *tavà* (< TABĀNUS), amb el qual s’hauria confós, per les picades que causa; “una de tantes variants antigues i inexplicables pel llatí” (DECat):

doc. en el val. Pla (1880), podria ser una homonimització formal de *tavà/tabà* amb *taval/tabal* ‘tambor’ present ja a C. Ros (1764). *Mosca gussanera* 139 conté un adjectiu der. de *gussano* (← cast. *gusano*, d’ètim incert, potser preromà).

Si passem als ous de la mosca vironera, un der. de *cagar* (< CACARE) és present en les lexies *mosca cagadora* i *mosca cagona* 151, aquesta amb un suf. *-ó/-on* que, aplicat a un radical verbal, ha de ser d’origen cast. (cf. *llorón*, *tragón*); semblantment *mosca posadora* 89, que *posa* ‘pon (els ous)’, calc del cast. La mala olor ha generat *mosca pudenta* 151, amb un adj. der. de *pudir* (< PUTĒRE, amb canvi de suf.) i amb moció popular de gènere, segons el model *content*, *contenta* (cf. Veny, 2013 d).

El fet d’atacar la carn ha generat *mosca de la carn* 93, 94, 142, 149, *mosca carnera* 142 (o, simplement, *carnera* 144), *mosca carnissera* 93; el punxó amb què pica, *mosca de ganxo*; i el fet que pica els bous, *mosca boera* 42 (< *bouera*) o *boiera* 47, amb *i* antihiàtica (cf. la definició de *moscarda* a *Tresor*: “mosca grossa que ronca molt i pessiga els bous”); el color explica *mosca blava* 71, 72 (*mosca bllava* 118), *mosca verda* 1 (var. alg. *mosca velda* 85 ← sard *musk[a] e[b]èrda*); la dimensió, *mosca grossa* 36, 37, 99, 117 (“en recordo –diu Coromines, DECat– una mosca grossa [c. 1925], anomenada així per un rústic, cat. central”).

Les àrees lèxiques s’acosten notablement a les dels ous de *mosca vironera* (veg. mapa 1002) especialment *saballonera-saballons*, que s’estén per gran part del cat. del Principat; *vermenera-verm*, que ocupa part del ross.; *vironera-virons*, que uneix la costa del cat. central amb el mall. i eiv.; *cagadora-cagar la mosca*, que cobreix la franja ponentina del cat. nord-occ.; *cuquera-cucs*, que es troba dispersa, aquí i allà. La *moscarda* es manifesta exclusivament valenciana, atribució que trobem a *Tresor* (“La mosca saballonera [València, Burriana, Altea]”); probable manlleu al murcianomanxec (cf. *ALeCMan*, mapa 96).

Són mots normatius *mosca vironera*, com a exemple s. v. *vironer*, des del *DG1*, 1932, així com l’adj. *saballonera* (“vironera”).